

Моральні та правові аспекти лікарської таємниці.

Збереження лікарської таємниці — один із основних, фундаментальних морально-етичних принципів медицини, в якому проявляється діалектичне співвідношення особистого і суспільного. Необхідно відзначити, що лікарська таємниця охоплює не саме це співвідношення, а лише його один бік — ставлення лікаря до інтересів хворого й інтересів суспільства.

Медична деонтологія вчить тому, що у ряді інших фахівців лікар особливо часто виявляється володарем найбільш потаємних, інтимних відомостей, одержуваних від обслуговуваних їм хворих. І в даному аспекті велике значення має довіра до лікаря.

**«Можна боятися брата, матері, друга,
але лікаря – ніколи»**

Індійське прислів'я

КЛЯТВА ГІППОКРАТА

«Щоб при лікуванні – а також без лікування – я не побачив і не почув відносно життя людей з того, що не слід розголошувати, я промовчу про те, вважаючи подібні речі таємницею»

Лікарська таємниця

Слід особливу увагу звертати на те, що не всі відомості отримані від хворого є таємницею, тому лікар повинен критично оцінювати їх.

Інформація, отримана лікарем, поділяється на декілька видів:

- байдужа для хворого і суспільства, але потрібна для лікаря в процесі його спілкування із хворим;**
- не байдужа для хворого, але індиферентна для суспільства;**
- однаково цікава і для хворого, і для суспільства через те, що деякі патологічні стани вимагають додаткових заходів з охорони здоров'я і життя оточуючих.**

Лікарська таємниця

У кожному конкретному випадку лікар, керуючись основними положеннями принципу збереження лікарської таємниці, зобов'язаний розібратись: які відомості необхідно приховати і стосовно якого кола пацієнтів.

Порушення цього принципу можливе за таких ситуацій:

- 1) Коли хвороба може призвести до тяжких наслідків у сім'ї, для оточуючих, наприклад, у разі захворювання на сифіліс;**
- 2) Коли хвороба загрожує суспільству в цілому, наприклад, у разі захворювання на СНІД.**

До лікарської таємниці належать відомості, отримані від хворого чи його близьких, результати обстеження пацієнта, дані про діагноз, лікування та його прогноз.

Лікарська таємниця

1. Відомості про хворого, отримані медичним працівником від хворого або в процесі лікування і не підлягають розголошенню в суспільстві.
2. Відомості про хворого, які медичний працівник не повинен повідомляти хворому (несприятливий результат хвороби, діагноз, що завдає психологічний збиток хворому тощо).

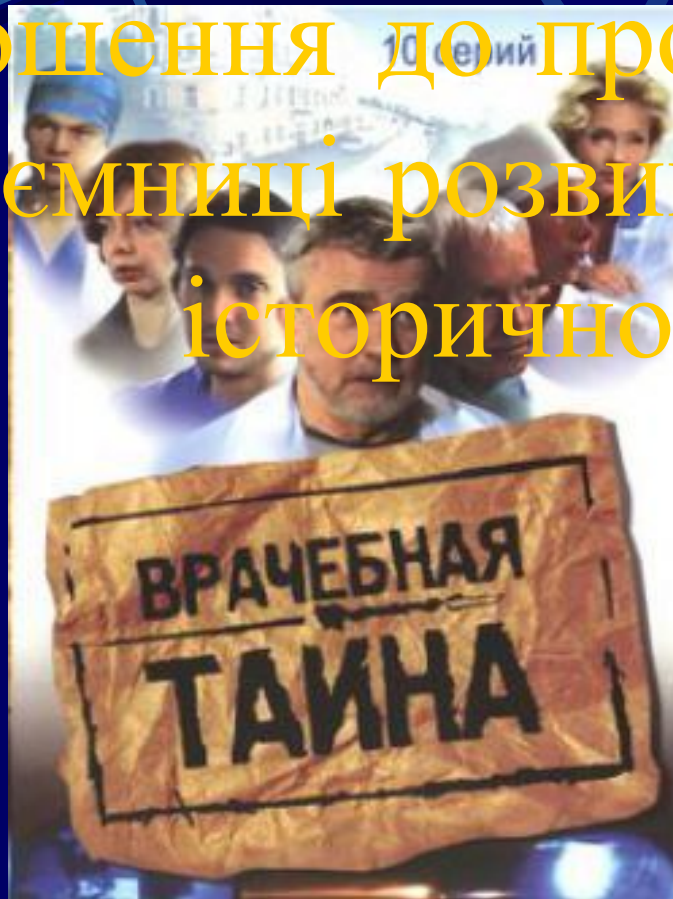
«Свята брехня»

С.П. Боткін

В практиці лікаря бувають випадки, коли лікарська таємниця пов'язана з обманом.

Соціальне й лікарське
відношення до професійної
таємниці розвивалось
історично.

Лікарська книга (грузин Цігін Саакімон)

У трьох випадках лікарю цілком довіряти більше будь-якого іншого випадку.

- 1.** Стосується життя людини.
- 2.** Пов'язаний з його майновими благами.
- 3.** Пов'язаний з охороною родинної честі.

Усі законодавчі акти феодальних або буржуазних держав (едикт курфюрста Бранденбурзького Іоакима **1 (1512)**, Пруський лікарський едикт **(1725)**, Пруський кримінальний кодекс **(1794)**, Французький **Code Penal (1980)** включали такі положення:

1. Констатація того, що лікар повинен зберігати в таємниці всі ті відомості, які довірені йому хворим.

2. В певних випадках закон зобов'язує його донести до влади ті відомості, які в своєму змісті можуть зберігати небезпечні тенденції для суспільства (відомості про заразних при ІХ тощо).

Дореволюційні лікарі Росії
керувалися «Факультетською
обіцянкою»:

Обіцяю... святити ввіряємо мені
сімейні таємниці і не вживати на зло
чиниться мені довіри.

В нашій країні в «Основах
законодавства Союзу РСР і
союзних республік про охорону
здоров'я, **1969** р. ст. М**16**:

«Лікарі та інші медичні працівники не вправі розголошувати що стали їм відомим в силу виконання професійних обов'язків відомості про хворобу, інтимну і сімейну сторони життя хворого. Керівники установ охорони здоров'я у випадках, коли цього вимагають інтереси охорони здоров'я населення, а слідчим і судовим органам – за їхню вимогу»

Вітчизняний лікар-письменник В.В. Вересаєв «Записки лікаря»:

«Якщо збереження таємниці загрожує шкодою суспільству або навколишнім хворого, то лікар не тільки не може, але і повинен порушити таємницю. Проте в кожному такому випадку лікар повинен зуміти дати та перед хворим і власною совістю точну і вичерпну відповідь, на якій підставі він порушив ввірену йому хворим таємницю»

Сучасне поняття про лікарську таємницю зафіксовано в Міжнародному кодексі медичної етики

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ В ЄВРОПІ (основні положення)

Прийнята Європейським регіональним бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я в
1994 р. (1949 року, із змінами і доповненнями 1968, 1983, 1994 рр.)

Нерозголошення та зберігання таємниць.

1. Уся інформація щодо стану здоров'я пацієнта, медичних обставин, діагнозу, прогнозу, лікування має зберігатися в таємниці, навіть після смерті хворого.

2. Пацієнт має право ознайомитися з медичними матеріалами та записами стосовно його діагнозу, лікування та догляду й отримати копії цих документів.

3. Пацієнт має право вимагати виправлення, закреслення, пояснення особистих та медичних даних, які є неточними, неповними, не відповідають сьогоденню чи не мають відношення до діагнозу, мети лікування та догляду.

4. Пацієнти, які госпіталізовані до закладів охорони здоров'я, мають право на гарантію збереження таємниці, особливо, якщо особи, що надають медичну допомогу, пропонують їм індивідуальний догляд та допомогу.

КОНСТИТУЦІЯ

Конституційною основою медичної таємниці є ст. **32** Конституції України, яка містить заборону втручатись в особисте і сімейне життя, а також передбачає, що збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди не допускається, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Зазначена конституційна норма відтворила положення міжнародних документів, зокрема **ст. 12 Загальної Декларації прав людини**, **ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права**, у яких міститься заборона свавільного чи незаконного втручання в особисте і сімейне життя особи, **ст. 8-1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод**, у яких міститься заборона свавільного чи незаконного втручання в особисте і сімейне життя особи.

У ст. **286** ЦК України та ст. **39-1** Основ законодавства України про охорону здоров'я закріплено право пацієнта на таємницю про стан здоров'я, а також про факт звернення за медичною допомогою, діагноз, відомості, одержані при його медичному обстеженні.

**Норма ст. 40 Основ
законодавства України про
охорону здоров'я визначає один
з найважливіших
деонтологічних принципів -
лікарську таємницю.**

Частина 3 ст. 35 Кодексу зазначає, що смертельний прогноз може бути оголошений лише з обачністю, але близькі хворого, як правило, повинні бути про нього попереджені, якщо попередньо хворий не заборонив подібну відвертість чи не вказав конкретно, кому слід його оголосити.

Окрім цього, окреслюючи правову регламентацію інституту лікарської таємниці доцільно вказати й ст. **34** Конституції України. У ч. **2** цієї статті йдеться, що "кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір".

У ч. 3 ст. **34** Конституції України передбачено, що здійснення цих прав може бути обмежене законом для охорони здоров'я населення. Відповідно до ст. **30** Закону України "Про інформацію" від **2** жовтня **1992** р. інформація, приховування якої являє загрозу життю і здоров'ю людей, становить виняток серед інформації з обмеженим доступом, яка поділяється на конфіденційну і таємну.

Згідно з ч. 4 ст. 8 Закону України "Про державну таємницю" не відноситься до державної таємниці інформація про стан здоров'я населення, його життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичне обслуговування та соціальне забезпечення, а також про соціально-демографічні показники, стан правопорядку, освіти і культури населення.

Деонтологія та лікарське право констатують обмеження лікарської таємниці, що зумовлені громадською необхідністю, коли інтереси держави, колективу або іншої особи вимагають її розголошення:

- у випадку інфекційних захворювань, убивств, отруєнь, тяжких тілесних ушкоджень, самовбивств, коли лікар чи інший медичний працівник крім свого обов'язку про повідомлення повинен з точністю зареєструвати випадок.

Розголошення медичної таємниці необхідно й тоді, коли це здійснюється на користь пацієнта, сім'ї, колективу й суспільства, наприклад для доказу несумісності шлюбу із-за відповідних медичних міркувань (психічні захворювання, спадкові хвороби тощо). Подібні випадки можуть призвести до судових втручань. Крім того, знаходження в обігу в різних відділах державних органів численних медичних документів виключає повну таємницю хвороби.

Лікарська таємниця не зберігається, якщо це суперечить інтересам окремих громадян і суспільства. Так, медичні працівники повинні інформувати органи охорони здоров'я (а при необхідності й органи міліції) про хворих на **психічні, венеричні, інфекційні захворювання**, тому що подібні хворі можуть бути небезпечними для оточуючих. Про **випадки кримінальних абортів, убивств, самоубивств, про вогнепальні поранення, різні форми замаху на здоров'я та життя людини будь-якого віку** сповіщають судово-слідчі органи.

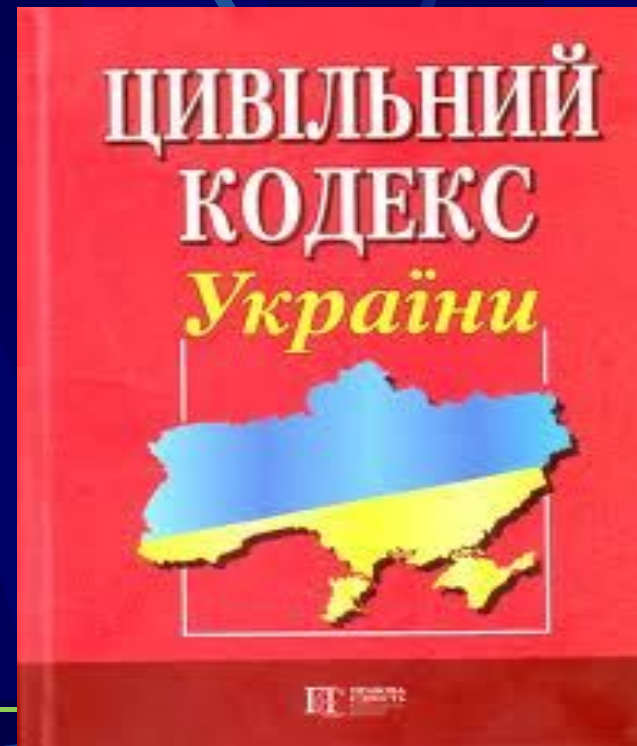
У випадку небезпечних інфекційних захворювань, харчових отруєнь у дорослих і дітей медичні працівники в обов'язковому порядку **заповнюють спеціальну карту екстреного повідомлення**, за допомогою якої необхідна інформація передається в санітарно-епідеміологічну станцію; такі заходи необхідні для ліквідації джерела інфекції, попередження її поширення.

Поза цих судово-етичних умов розголошення медичної таємниці є зловживанням довірою пацієнта й карається згідно з

Кримінальним кодексом, якщо воно було здійснене без права і якщо розголошення завдало шкоди пацієнту.

За незаконне розголошення лікарської таємниці **ст. 145 Кримінального кодексу України** передбачає кримінальну відповідальність за таке діяння.

**Аналіз норм ст. 286 ЦК України та ст.
ст. 39-1, 40 Основ
дає можливість визначити об'єкт
лікарської таємниці, який становить
така інформація:**

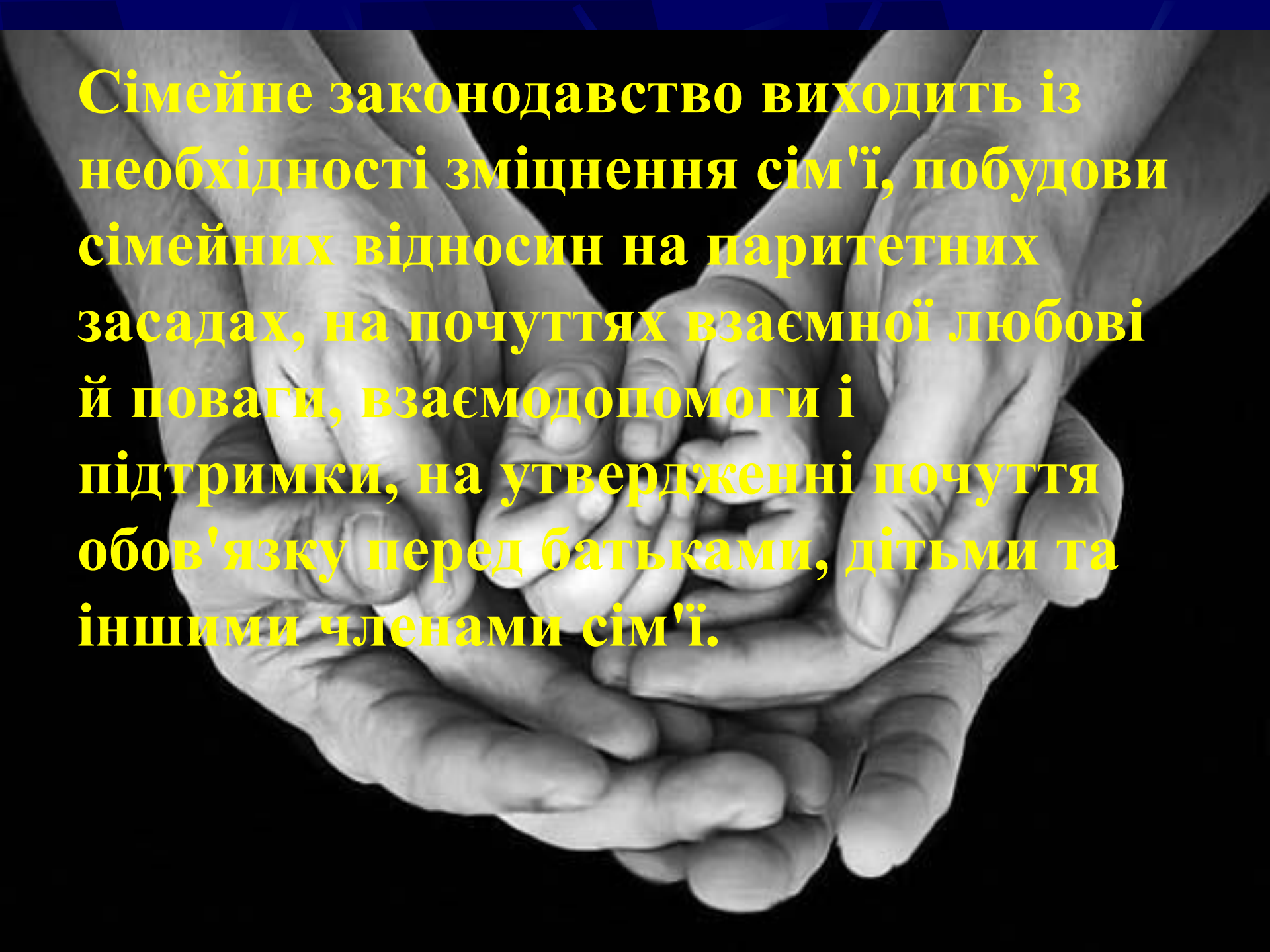

- а) відомості про стан здоров'я пацієнта;**
- б) відомості про хворобу;**
- в) відомості про діагноз;**
- г) відомості, одержані при медичному обстеженні;**
- д) відомості про факт звернення за медичною допомогою;**
- е) відомості про огляд та його результати;**
- є) відомості про методи лікування;**
- ж) відомості про інтимну і сімейну сторони ЖИТТЯ.**

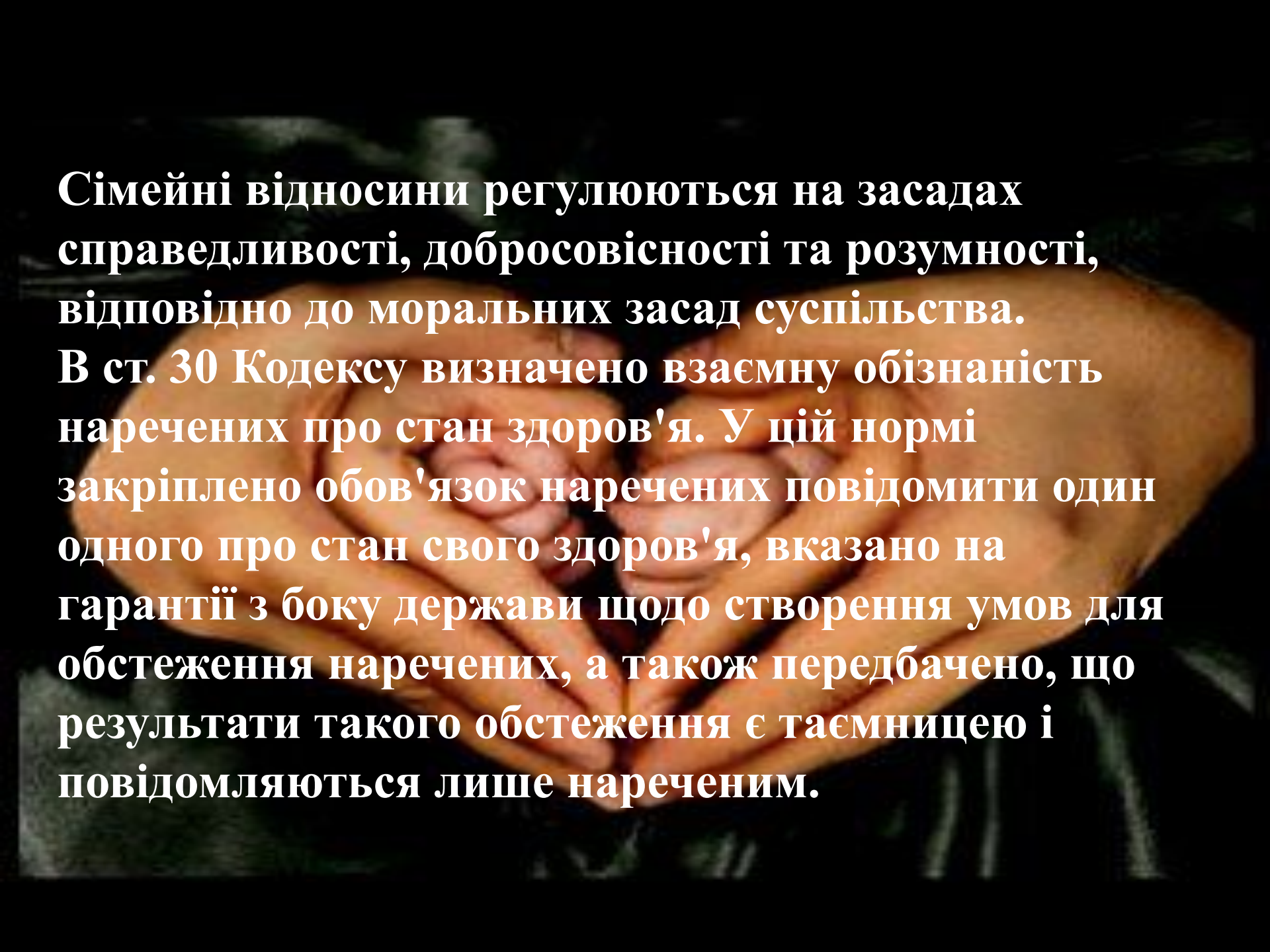
Стаття 286 Цивільного кодексу України закріпила право на таємницю про стан здоров'я, де ч. 3 передбачає, що фізична особа зобов'язана утримуватись від поширення інформації про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при медичному обстеженні, яка стала їй відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків або з інших джерел.

Сімейний кодекс України є провідним нормативним актом, який містить норми, що регулюють сімейні правовідносини.

Сімейне законодавство виходить із необхідності зміцнення сім'ї, побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові й поваги, взаємодопомоги і підтримки, на утвердженні почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї.

A close-up photograph of two hands, one larger and one smaller, gently cupping a small, light-colored object. The hands are positioned in the center of the frame, with the fingers slightly curled around the object. The background is dark and out of focus, emphasizing the hands and the object they hold. The lighting is soft, highlighting the texture of the skin and the object.

Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства. В ст. 30 Кодексу визначено взаємну обізнаність наречених про стан здоров'я. У цій нормі закріплено обов'язок наречених повідомити один одного про стан свого здоров'я, вказано на гарантії з боку держави щодо створення умов для обстеження наречених, а також передбачено, що результати такого обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим.

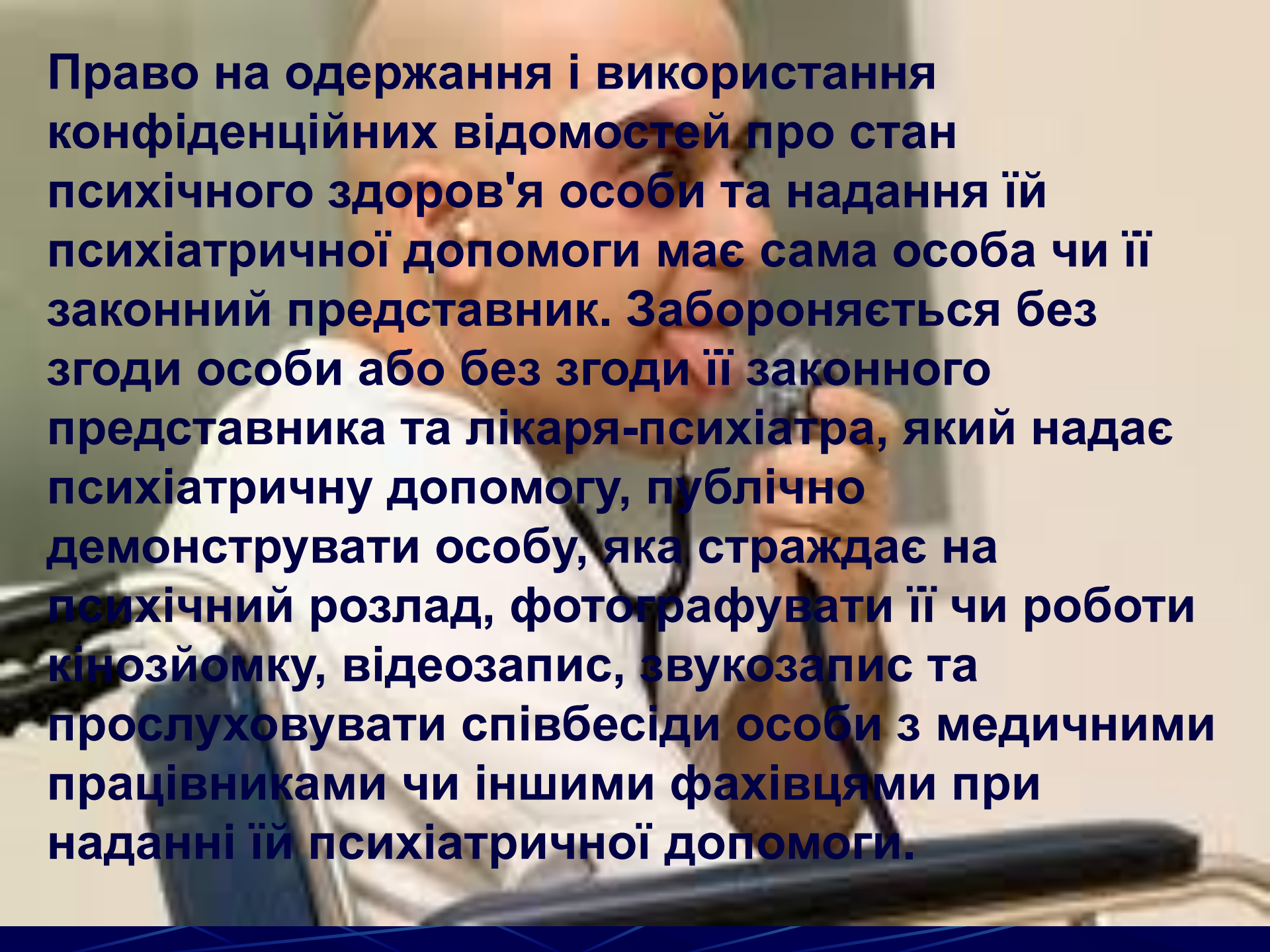
Медичне обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, проводиться тільки за їх бажанням, з метою визначення стану їх здоров'я для профілактики захворювань, небезпечних для подружжя та їх нащадків. Процедура такого виду медичного обстеження визначена у Постанові **КМ** України від **16** листопада **2002** р. "Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу".

Закон України "Про психіатричну допомогу"
визначає, що відомості про стан психічного
здоров'я особи та надання психіатричної
допомоги є конфіденційними (ст. 6)

Медичні працівники, інші фахівці, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги, та особи, яким у зв'язку з навчанням або виконанням професійних, службових, громадських чи інших обов'язків стало відомо про наявність в особи психічного розладу, про факти звернення за психіатричною допомогою та лікування у психіатричному закладі чи перебування у психоневрологічних закладах для соціального захисту або спеціального навчання, а також інші відомості про стан психічного здоров'я особи, її приватне життя, не можуть розголошувати ці відомості, крім випадків, передбачених законодавством.

Право на одержання і використання конфіденційних відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги має сама особа чи її законний представник. Забороняється без згоди особи або без згоди її законного представника та лікаря-психіатра, який надає психіатричну допомогу, публічно демонструвати особу, яка страждає на психічний розлад, фотографувати її чи робити кінозйомку, відеозапис, звукозапис та прослуховувати співбесіди особи з медичними працівниками чи іншими фахівцями при наданні їй психіатричної допомоги.

Документи, що містять відомості про стан психічного здоров'я особи та надання їй психіатричної допомоги, повинні зберігатись з додержанням умов, що гарантують конфіденційність цих відомостей.

До основних суб'єктів збереження лікарської таємниці належать:

1. Особи з вищою медичною або фармацевтичною освітою (лікарі, провізори).

2. Особи із середньою медичною або фармацевтичною освітою (фельдшери, медичні сестри, фармацевти).

3. Молодий медичний персонал (санітари, няньки).

4. Особи, що навчаються (студенти вищих та середніх медичних закладів освіти).

5. Немедичний персонал лікувально-профілактичної установи (працівники кадрових, юридичних, фінансових, господарських служб та ін.)

6. Працівники страхових організацій

7. Посадові особи органів управління охорони здоров'я (головні лікарі, керівники структурних підрозділів міністерства та ін.).

8. Співробітники судових і правоохоронних органів, яким інформація, що становить лікарську таємницю, стала відомою в силу професійних обов'язків.

Кримінальна відповідальність

**Стаття 132. Розголошення
відомостей про проведення
медичного огляду на виявлення
зараження вірусом імунодефіциту
людини чи іншої невиліковної
інфекційної хвороби**

карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

**У ст. 145 Кримінального кодексу України
"Незаконне розголошення лікарської таємниці"
говориться про те, що:**

Умисне розголошення лікарської таємниці особою, якій вона стала відома у зв'язку з виконанням професійних чи службових обов'язків, якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, — карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на термін до двохсот сорока годин, або позбавленням права обіймати певні посади чи займатись певною діяльністю на термін до трьох років, або виправними роботами на термін до двох років.

1. Лікарською таємницею є відомості про захворювання певних осіб на венеричну хворобу, ВІЛ-інфекцію, іншу тяжку невиліковну хворобу тощо.

Зокрема Законом України "Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення" відомості про наявність у особи ВІЛ-інфекції визнається лікарською таємницею.

2. Розголошення лікарської таємниці може бути вчинено будь-яким способом — усно, письмово, по телефону тощо, який (спосіб) юридичного значення не має.

3. Розголошення лікарської таємниці містить склад злочину, якщо таке розголошення спричинило тяжкі наслідки — розірвання шлюбу, шкоду здоров'ю потерпілого тощо.

4. Діяння утворює склад злочину при умисному розголошенні лікарської таємниці.

5. Відповідальними за розголошення лікарської таємниці є лише медичні працівники, яким такі відомості стали відомими в зв'язку з виконанням винною особою своїх професійних обов'язків.

ОБОВ'ЯЗКИ ЛІКАРЯ

1. Сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, надавати своєчасну та кваліфіковану медичну і лікарську допомогу.

2. Безоплатно надавати першу невідкладну медичну допомогу у разі нещасного випадку, гострого захворювання чи перебування хворого у критичному для життя стані та в інших екстремальних ситуаціях.

3. Своєчасно і кваліфіковано обстежити і лікувати пацієнта.

4. Пояснити пацієнтові стан його здоров'я, мету запропонованих досліджень і лікувальних заходів, прогноз можливого розвитку захворювання.

5. Застосовувати у медичній практиці методи профілактики, діагностики і лікування та лікарські засоби, дозволені МОЗ України.

6. Дотримуватись вимог професійної етики і деонтології, зберігати лікарську таємницю.

7. Постійно підвищувати рівень професійних знань та майстерності.

8. Надавати консультативну допомогу своїм колегам та

ОБОВ'ЯЗКИ ЛІКАРЯ

9. Поширювати наукові та медичні знання серед населення, пропагувати, в тому числі особистим прикладом здоровий спосіб життя.

10. Виконувати обов'язки спеціаліста чи експерта за пропозицією органів дізнання, досудового слідства, прокуратури чи суду (згідно вимог ст. 75, 128, 192 КПК України)

ПРАВА ЛІКАРЯ

1. Займатись медичною діяльністю відповідно до спеціальності та кваліфікації, працювати на адміністративно-лікарських посадах.

2. Проводити всі операційні втручання та гіпноз*, застосовувати наркоз та часткову анестезію, вакцини та сироватки, а також нові, науково обгрунтовані, але ще не допущені до загального застосування методи діагностики, профілактики, лікування та лікарські засоби.

3. Відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо він не виконує медичних приписів або правил внутрішнього розпорядку закладу охорони здоров'я, за умови, що це не загрожуватиме життю хворого і здоров'ю населення.

6. Використати будь-який наявний транспортний засіб для проїзду до місця перебування хворого з метою надання йому невідкладної допомоги або транспортування в найближчий лікувально-профілактичний заклад.

7. Мати належні умови професійної діяльності.

8. Підвищувати кваліфікацію, проходити перепідготовку не менше одного разу на 5 років у відповідних закладах та установах.

9. Вільно вибирати апробовані форми, методи і засоби діяльності, впроваджувати у встановленому порядку сучасні досягнення медичної та фармацевтичної науки і практики.

10. Безоплатно користуватись соціальною екологічною та

4. Взяти від пацієнта письмове підтвердження про відмову від лікування або засвідчити відмову відповідним актом у присутності свідків.

5. Видавати такі документи: довідку про хворобу, про лікування та стан осіб, яких він лікував; довідку про народження дитини; довідку (свідоцтво) про смерть.

10. Безоплатно користуватись соціальною, екологічною та спеціальною медичною інформацією, необхідної для здійснення професійних обов'язків.

11. Одержувати першочергово лікувально-профілактичну допомогу і забезпечуватися лікарськими та протезними засобами.

12. Створювати наукові медичні товариства, професійні спілки та інші громадські організації.

ЗАБОРОНЕНІ ЗАКОНОМ ВИДИ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Будь-яке медичне втручання, яке може викликати розлад генетичного апарату людини (ст. 29 Основ).

2. Проведення без спеціального дозволу МОЗ України розрахованих на масову аудиторію сеансів та інших аналогічних заходів з використанням гіпнозу та інших методів психічного або біоенергетичного впливу (ст. 32 Основ).

3. Проведення науково-дослідних експериментів на хворих, ув'язнених або військовополонених, а також терапевтичного експерименту на

3. Проведення науково-дослідних експериментів на хворих, ув'язнених або військовополонених, а також терапевтичного експерименту на людях, захворювання яких не має безпосереднього зв'язку

з метою досліду (с. 45 Основ).

4. Здійснення еутаназії (навмисного прискорення смерті чи умертвління невиліковно хворого з метою припинення його страждань) (с. 52 Основ).

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

